

Introduktion

Dokumentering av olika slag har blivit ett vardagligt inslag för anställda i en rad offentliga verksamheter. Standardisering och digitalisering av välfärdstjänster utgör ett slags dokumenterande praktik. Redovisningskrav gällande kvalitet, effektivitet, transparens och säkerhet utgör en annan. Syftet med standardiserad dokumentation är önskan om att kunna mäta utfall samt öka kvaliteten – båda ses som avgörande komponenter i det som numera beskrivs som ett ständigt pågående ”förbättringsarbete”. För flera yrkesgrupper i verksamheter som exempelvis sjukvård, socialtjänst och skola, innebär detta ökad dokumentering. Vi kan kalla denna typ av administration *dokumenteringspraktiker*, ett samlande begrepp för arbetet med och pratet om både gamla och nya administrativa rutiner. Uppfattningar om sakernas tillstånd är många och varierande. Pappersgörat kan uppfattas som kränkande mot den professionella identiteten, eller tvärtom som ett stöd och lyft – professionalisering av yrket. Eller både och. Oavsett vilka uppfattningar som råder inom olika praktikerfält eller i förhållande till olika dokumenteringsrutiner, så är dagens dokumenteringsfokus värt att uppmärksamma, att undersöka empiriskt och att underkasta samhällsvetenskaplig analys. I det här temanumret har vi därför samlat forskning om dokumenteringspraktiker i olika välfärdsorganisationer: exempelvis socialtjänsten, skolan, försäkringskassan.

Temanumret inleds med *Hanna Falkenströms* och *Teres Hjärpes* artikel om pappersarbete och känslor. Författarna har följt och intervjuat utredande socialsekreterare och undersöker hur de pratar känslor i förhållande till ökade dokumentationskrav. I tillägg till de negativa konsekvenser som pappersarbete medför, och som skildrats i tidigare forskning, visar Falkenström och Hjärpe hur dokumentation sägs användas för att förbereda sig på vilka känslor som kan komma att väckas och för att kunna ”släppa” ett ärende känslomässigt.

I följande artikel, också på socialtjänstens område, analyseras socialsekreterares utsagor om riskbedömning. På en specialiserad enhet för arbete med kvinnor som utsatts för våld av en närstående man, har *Mikael Skillmark* följt verksamheten med särskilt fokus på riskbedömningsarbetet med hjälp av det standardiserade instru-

mentet FREDA. Han följde sju separata fall och fann bland annat att socialarbetarna använder instrumentet som en kunskapskälla att luta sig mot men också att ifrågasätta – allt utifrån en mer mångsidig (och ostandardiserad) bedömning av det enskilda fallet.

I ett tredje bidrag erbjuds en filosofisk argumentationsanalys av två olika tolkningar av på vilket sätt evidensbaserad praktik (EBP) ska bedrivas: critical appraisal [ung. kritisk värdering] och riktlinjemodellen. Det är *Pia Nykänen* som problematiserar argumenten för och emot de båda inriktningarna och mejslar fram praktikerns dilemma när denna ställs inför uppmaningen att "arbeta enligt EBP". Nykänen avslutar sin analys med ett tentativt förslag till hur EBP skulle kunna bedrivas i en tredje version där målsättningen är att minimera svagheterna i de två förstnämnda versionerna.

Med den fjärde artikeln lämnar vi socialtjänsten och riktar blicken mot Försäkringskassan. *Katarina Hollertz*, *Kerstin Jacobsson* och *Ida Seing* har studerat hur ideal om transparens utspelas i det vardagliga handläggningsarbetet. De har funnit att visuell styrning och kontroll är inbyggt i organisationens infrastruktur och att transparens som organisatoriskt ideal har gjorts till en del av handläggarnas vardag. Författarna poängterar att resultaten från Försäkringskassans lokalkontor exemplifierar hur krav på transparens kan användas som ett legitimerande verktyg för att skapa likhet och konformitet.

I följande bidrag intresserar sig *Karin Jonnergård* och *Joakim Krantz* för hur professioner styrs med hjälp av dokument i syfte att öka förutsägbarhet och transparens i arbetet, här med revisorer och lärare som exempel. Intervjupersonernas berättelser om standardiserad revision, åtgärdsprogram och individuella utvecklingsplaner ger en dyster bild av förlorad arbetsglädje. Författarna menar att arbetets fokus har kommit att riktas mot dokumentation snarare än relationer med klienter och elever, och att högsta prioritet blir att tillfredsställa dokumentationskrav snarare än något annat.

Därefter är det psykiatrins dokumentering som ges en historisk belysning. *Rikard Eriksson* och *Pål Ellingsen* har undersökt årsberättelser från sinnesjukvården i 1860–1910 års Sverige i jakt på hur man förstod och beskrev orsaker till galenskap. Författarna diskuterar bland annat hur kategoriseringar förändras i statistiken i takt med samhällets förväntningar om tydliga orsaker till galenskap och, senare, hur kategorin "ärfvliga belastningar" kom att dominera som orsaksförklaring, vilket vittnar om rasbiologins genomslag i Sverige. Vidare visar författarnas diskursanalys hur ett mer humant och omhändertagande anslag kombineras med ett moraliserande dito.

I temanumrets forumartiklar återvänder vi till socialtjänsten och får först läsa *Alexander Björks* diskussion om standardisering. Björk intresserar sig för användningen av standardiserade bedömningsinstrument och konstaterar att det sällan låter sig göras som det är tänkt. Han argumenterar därför för ett nytt sätt att bedriva forsk-

ning och utveckling inom området – genom situerad standardisering – där instrumenten testas i praktiken och anpassas därefter. Den andra forumartikeln handlar om akademiskt och professionellt skrivande, där *Susanna Lundberg* uppmärksammar relationen däremellan. Lundberg efterlyser en analytisk och kreativ problemlösare i socialarbetaren, till skillnad från ”en handläggare på ett socialkontor”. Hon menar att socionomutbildningarna bör undvika beskrivningen av det akademiska skrivandet som något väsensskilt från det professionella, och istället synliggöra samspelet mellan dessa två genrer.

Avslutningsvis recenserar *Peter Ströms* avhandling i svenska språket om vilket språk och vilken genre som används i barnavårdsutredningar. Recensenten *Verner Denvall* välkomnar en avhandling som problematiserar texter och språkbruk i socialt arbete som ofta tas för givna.

Katarina Jacobsson